

Vihollinen ampui Arvi Toukoniityn koneineen mereen

Jatkosodan aikana toukokuun 17 päivänä 1944 aamupäivällä tykkivene Uusimaa oli menossa Kotkan suunnasta ulospäin Kirkonmaa-nimisen ison saaren kohdalla. Komentosillalla ollut etäisyysmittaaja havaitsi yllättäen utupilven sisästä ilmestyvän lentokoneen. Hän tunnisti sen omaksi koneeksi.

Kone vaikutti tulevan rannikon suunnasta ja laskeutuvan tykkiveneen oikealle puolelle, viistosti menosuuntaan. Etäisyysmittarin mukaan laskeutumipaikka oli noin 400 metrin päässä.

”Se oli hieno, pehmeä laskeutuminen”, muisteli etäisyysmittaaja Aarne Wejberg nelisenkymmentä vuotta tapahtuman jälkeen.

Hetken kuluttua hän näki lentäjän nousevan koneen vasemmalle siivelle ja hyppäävän sitten mereen. Tykkivene Uusimaa oli silloin jo hälytystilassa.

Pakkolaskun mereen tehnyt lentäjä oli vänrikki Arvi Toukoniitty (8.7.1922 - 19.10.2009), myöhemmin ekonomi ja uusikaupunkilainen tilitoimistoyrittäjä.

Lentäjä nostettiin tykkiveneen kannelle.

”Herra kapteeniluutnantti, vänrikki Toukoniitty osallistunut ilmataisteluun, 1 - 0 vihollisen hyväksi.”

Tykkivene Uusimaan päällikkö Helge Jääsalo sai Toukoniityltä tällaisen ilmoituksen. Silloinen kapteeniluutnantti Jääsalo oli merenkulkuhallituksen pääjohtajana 1964 - 1976.

Lentäjäkoulutus alkoi v. 1941 Kauhavalla

Toukoniityn kouluttaminen sotilaslentäjäksi oli alkanut välirauhan aikaan kesällä 1941 Kauhavalla. Sotilaslentäjä-

todistuksen hän oli saanut joulukuussa 1943. Siihen mennessä lentotunteja oli kertynyt jo pitkälti yli 200.

Hän oli lentänyt mm. seuraavilla konetyypeillä: Smolik, Piry, Wasp-Fokker, Fiat ja Messerschmitt. V. 1944 hän sai siirron Suulajärven lentokentälle ja ”Mersujen” pariin. Suulajärven kenttä sijaitsi Muolaan pitäjässä lähellä Perkjärveä.

”Se tuntui juhlalliselta, vaikkei ”Mersulla” lentäminen lopulta niin ihmeellistä ollut”, sanoi Toukoniitty eräissä haastattelussa kesällä 1979. Ensi lento tapahtui Suulajärvellä kevättalvella 1944.

”Mersu oli hyvä kone ohjata, vaikka matalassa korkeudessa olikin aika kankea. Se pehmeni tuolla 4.000 metrissä ja yli. Siellä se oli notkeampi, vaikkei mikään ketterä ollutkaan”, Toukoniitty on kertonut.

Suulajärven jälkeen Toukoniitty määrättiin ilmoittautumaan Kymissä, jossa sodanajan lentokettä oli Kotkan pohjoispuolella. Kentältä toimi lähinnä hävittäjälentolaivue 34, jossa Toukoniitykin oli. Laivueen tehtävänä oli suojata Etelä-Suomen rannikkoa.

Kohtalokkaalle torjuntalennolle

Toukokuun 17 päivänä 1944 Toukoniitty ja kaksi muuta Messerschmitt-lentäjää komennettiin torjuntalennolle. Hänen koneensa moottori ei käynnistynyt ensimmäisellä kerralla, ja hän jäi muista jälkeen, eikä päässyt lentäjä Puhakan ”siivelle”, kuten oli määrä.

Lento tapahtui mereltä Haminan suuntaan. Toukoniitty joutui kädellä

Vänrikki Arvi Toukoniitty ja vaimonsa Kaisa Kokkolan asemalla v. 1942. Toukoniityn lentäjäkoulutus oli alkanut Kauhavalla kesäkuussa 1941. Koulutuksen yksi vaihe tapahtui Laajalahdessa Kokkolan eteläpuolella.

varjostamaan aurinkoa ja kallistelemaan konetta, jotta näki sektorit.

”Jonkinmoinen jännitys oli päällä. Kone ei edes vavahtanut, kun se äkkiä sai osumia. Ajattelin, ettei osumia ollut kuin yksi tai kaksi. Vasemmanpuoleisessa siivessä oli jotakin epätavallista”, Toukoniitty kertoi v. 1979.

”Moottoriin oli kuitenkin osunut, koska jäähdytysneste rupesi suihkuamaan ulos. Annetut varoitukset otin omakseni ja löin jalkaa pohjaan saadakseni koneen luistamaan.”

”Ilmeisesti siinä onnistuinkin, vaikka sainkin siinä pari osumaa. Moottori alkoi lämmetä niin paljon, että katsoin

sopivaksi irrottautua, jonka suoritin syöksykierroksella oikealle. Noin 1.000 metrissä kokeilin varmuuden vuoksi moottoria. Potkuri pyöri, mutta mitään kierroksia ei moottori ottanut”, Toukoniitty on kertonut.

”Silloin totesin mahdottomaksi päästä Kymiin takaisin ja päätin tehdä laskeutumisen veteen. Kapiinin heitin jo ilmassa pois ja valmistauduin laskuun, ehkä hätäisen puoleisesti.”

”Kuitenkin näin saariston yleissilmäyksellä. Ajattelin kun oli uimaliivit mukana, että tuosta johonkin rantaan uiskentelisin. Tarkoitus oli päästä niin lähelle rantaa, että siitä uimalla selviäisi.

En uskaltanut ihan rantakivikkoon tietenkään laskea.”

”Aukaisin vyöt oman muistini mukaan silloin, kun kone oli suurin piirtein pysähtynyt. Ajattelin pitää itseni sidotuna, jos tulee nykäyksiä. Katsoin, että olin avokoneessa, kun kuomu oli pois. Sokan vedin auki ja kaikki vyöt irtosivat. Vaikka ohjaamo aika pieni olikin, niin kyllä sieltä aika ketterästi pois pääsi tuommoisessa tapauksessa.”

”En ollut siivellä kauan, vaan hypäsin mereen. Siellä avasin uimaliivin pullon korkin. Kun sen sain auki konetta ei enää näkynyt. Äkkiä se meni”, päätti Toukoniitty

Timo Nymänille kesällä 1979 antamansa haastattelun.

Paikka oli Kotkan edustalla Kirkonmaa-nimisen

saaren lähellä. Ja sieltä hänet siis pelasti Helge Jääsalon päällikkyydessä ollut tykkivene Uusimaa.

Matti Jalava

Lähteet:
Orimattilalaisen Timo Nymänin 2.7.1979 tekemä haastattelu
Toukoniityn todistukset
Lentokenttätietoja www-sivuilta

Alla Toukoniitty lentäjätovereineen Kokkolan asemalla v. 1942 ja Toukoniityn sotilaslentäjätodistus.

